

אורי הורביץ: י"ד חללי גשר א-זיב

ירדתי עם שני מלחים איטלקים, בסירה, הגענו לטובע וראינו שהוא מת, האיטלקים קשרו לו שרשרת כבדה עם משקולות וקברנו אותו בים.

פרט לצוות שלנו שכאמור היו אליעזר קליין, שלום דוליציקי ואני, היו לנו 2 קשרים אלחוטאים שהיו מעפילים שאומנו והוכנו לתפקידם בצרפת וכאו עם הספינה. היתה להם תחנת שידור בחדר קטן על הסיפון, הצוות האיטלקי שהפעיל את הספינה היה קפטן איטלקי מבוגר איש-ים מנוסה אדם נפלא, מכונאי של מנוע הספינה גם הוא היה מבוגר ועוד 2 מלחים שאחד מהם היה טבח. בחלק הקרמי של הספינה היה מחסן המזון לכל הדרך, כאשר ל-5 הימים הראשונים היה לנו אוכל טרי, לחם, ירקות, פירות, ביצים וכו'. לשאר ימי ההפלגה שנמשכה שבועיים היו לנו בסקוויטים, מזון קופסאות ולילדים/תינוקות אבקת חלב. על הסיפון היו מרתחים יודים של מים לצרכי כישולים שונים. המעפילים חולקו מראש לקבוצות, לכל ראש קבוצה היו 2 עוזרים שהיו באים פעם ביום לקבלת מזון עבור כל הקבוצה. ובהתאם לצורך קיבלו מים ותוחים. בגלל הים הלא שקט השתדלנו להפליג קרוב לחוף. החלטנו לעבור דרך מיצר מסינה שכין סיציליה לאיטליה בידיעה מראש ששם הבריטים יגלו אותנו, ואכן עברנו במסינה. ב-1:00 בלילה נפתח עלינו אור פרוז'קטורים חזקים מאוד משתי אוניות מלחמה בריטיות. הם זיהו אותנו ומאותו רגע אניית מלחמה אחת ולפעמים שתיים ליוו אותנו כל הדרך. יום אחרי שעברנו במסינה שוב נכנסנו לסערה חזקה שנמשכה 4 ימים, לילה וחצי יום נאלצנו לשנות כיוון ולעמוד עם חרטום הספינה מול הגלים. אני ירדתי מספר פעמים ביום לבטן הספינה, לפעמים עם הרופא והאחות, כאשר היו התעלפויות, האנשים הקיאו, האויר היה רחוס והיה קשה מאוד. נאלצנו לפעמים להעלות אנשים למרות הסערה לסיפון. כאשר שככה הסערה פנו אלינו ברמקולים מאוניות המלחמה הבריטיות ודרשו שנחזור לאיטליה. אני השכתי לם "בספינה שלנו נשים וילדים ואנחנו מפליגים ישר לחיפה". כן ביקשנו מהם את הקורס המדויק לחיפה, שבגלל הסערה ושינוי הכיוון הורידו אותנו מהקורס המדויק. האנגלים בג'נטלמניות האופיינית רק להם נתנו לנו את הקורס לחיפה. למעשה היינו בערך בכיוון הנכון. הספינה היתה כאמור מעץ בעלת נפח 650 טון ולה 3 תרנים. המנוע השיט את הספינה במהירות של ששה וחצי מיל ימי. נעזרנו רוב הדרך במפרשי הספינה גם בשעות הסערה כדי לבלום כמה שניתן את הטלטולים מצד לצד. בסערה החזקה היו רגעים שחששנו למבנה בעל שתי הקומות על הסיפון בו היו משוכנים מעפילים. מבנה זה חרק והתגנדר מצד לצד אולם בסופו של דבר עמד בעומס. חדר הפיקוד של הספינה וההגה היו בנויים בירכתי הספינה. מתחתיו היתה ירידה לחדר המלחים, האוכל, המטבח והכניסה לחדר המכונות.

במילנו ישכתי כ-3 שבועות בהמתנה להפלגה לארץ כמלווה לספינת מעפילים לפי דרישתי, למרות שהביאו לאיטליה את הדרכון הבריטי שלי, בכונה שאחזור הביתה באוניית נוסעים רגילה, כמו שרוב החבר'ה יחידות הצבא הבריטי חזרו פרט לבודדים שחזרו כמלווי ספינות. ביולי נשלחתי למחנה מעפילים ליד העיר אלסנדריה להכנת המעפילים לעליה. במחנה פגשתי בחורה שהכרתי שהיתה אחות ורופא שברקו את כל המעפילים. סגרת את המחנה בו היו כ-340 איש ואשה כולל ילדים, תינוקות ונשים בהריון, מאחר והוחלט להעלות בהפלגה זו משפחות עם ילדים ותינוקות שהושארו מהפלגות אחרות, שספינה זו תפליג ישר לחיפה ללא התנגדות בכוח לבריטים. אחרי כשבוע של הדרכה והכנות הגיעו אוטובוסים. לכל מעפיל אושר לקחת מזוודה ותיק צד כנ"ל גם לתינוק/ילדים, יצאנו לדרך. אחרי נסיעה של כ-5 שעות הגענו לחוף ליד ליבורנו קרוב לעיירה מיליאורנו, שם ביצענו את העלאת המעפילים לספינת עץ ענקית. את כל המעפילים, 860 במספר כולל הילדים והתינוקות הושכנו בבטן הספינה, כעבור שעתיים בגמר ההעמסה הפלגנו ללב ים שם פגשנו את ספינת היעד שמיטקנו וציידו אותה בלסיטה בצרפת. כלב ים אחרי כ-3 שעות הפלגה קשרנו ספינה לספינה, למולנו הים היה שקט כמו ראי. שם ביצענו את העברת המעפילים מספינה לספינה. זכור לי שעמדתי במעבר בין הספינות רגל בספינה אחת ורגל בספינה שניה. כך העברנו את ההורים, הילדים והתינוקות, הורדנו אותם לבטן הספינה וסידרנו כל אחד בתאו.

בגלל הילדים הרחבנו כל תא בכ-50 ס"מ יותר מהמקובל. התאים בבטן הספינה היו בנויים ב-4 קומות אחד מעל השני, תאים נוספים כשתי קומות נבנו כמבנה סגור על הסיפון. השרותים ופינות הברזים היו אף הם על הסיפון. בגמר ההעמסה פנינו דרומה לאורך המגף האיטלקי. מפיק הספינה היה אליעזר קליין. האחראי על הניווט היה שלום דוליציקי, אני הייתי האחראי על קהל המעפילים, כל נושא האוכל, השרותים ושאר הבעיות שלא חסרו בגלל הקהל המיוחד, נשים בהריון, ילדים ותינוקות. על הספינה היו לנו רופא ואחות. יום אחרי שיצאנו לדרך נכנסנו לסערה לא קשה אבל מספיק כדי שיהיו הקאות והתעלפויות. בשלב זה איפשרנו למעפילים לעלות בקבוצות לסיפון לכמה שעות.

בדרך היו לנו 3 לידות שהרופא והאחות קיבלו. אני כאחראי על "קהל הנוסעים" הייתי נוכח בלידות, עמדתי והחזקתי פנס חזק להאיר את היולדת, מאחר והאור בחדר הרופא שם בוצעה הלידה היה אור קלוש. כך בפעם הראשונה בחיי ראיתי אישה יולדת עם כל הקושי והיפוי שבזה כאשר תינוק בא לעולם בתנאים מיוחדים וקשים כאלו. לעומת האמור היה לנו גם מקרה של התאבדות כאשר אדם קפץ לים, שמענו צעקות, הבנו מה קורה עצרנו את הספינה,

בכניסה לנמל, נכנסנו, אליעזר קליין, שלום דוליציקי, שני הקשרים ואני לסליק. כאשר יצחק סגר את מכסה העץ מלמעלה והסווה את המכסה באבק, שקי תפוחי האדמה וקצת שימורים שנשארו לנו, אנחנו בפנים חיברנו את המכסה לפלטת ברזל בכרגי עץ גדולים, כך שמבחוץ לא ניתן היה לפתוח בכל מקרה. הסתדרנו משני צידי טנק המים, אליעזר ואני מצד אחד, שני הקשרים מצד שני ושלום דוליציקי על הטנק. הבעיה שלנו היתה כל פעם להעיר את שלום שנחר נורא. ברור שכולנו נרדמנו מעייפות של הימים הלילות האחרונים ללא שינה. אחרי שינה של כמה שעות התעוררנו, אוכל, שתיה ומיצים לא חסר, שמענו את המעפילים על הספינה. למחרת בבוקר שמענו את יצחק דופק מלמעלה ואומר לנו לצאת. יצאנו והסתבר שהיתה רק אוניית גירוש אחת (בשניה הפלמ"ח חיבל), העלו עליה את מעפילי "יהודה הלוי" ושליש מהמעפילים שלנו. היינו בהמתנה עד שאוניית הגירוש חזרה למחרת אחר הצהריים. נכנסנו שוב לסליק והמתנו. את המעפילים העלו מיד לאוניית הגירוש שיצאה שוב לקפריסין.

בינתיים שמענו והרגשנו את החיפוש המדוקדק בספינה. כל פעם כאשר כוח אחד מסר את אחריות הספינה לכוה אחר. בהתחלה המרינס למשטרה ולבולשת הבריטית, אחר כך העלו שוטרים ערבים וכולם חיפשו מציאות מזון שימורים וכו'. המחסן מעלינו היה מוקד לחיפושים. יום למחרת קיבל "סולל בונה" את ביצוע ניקוי וחיטוי הספינות, כאשר הביצוע בפועל היה על-ידי החברה מהפלמ"ח שעברו בנמל. תוך כדי ניקוי הספינה הם ידעו בדיוק איפה הפתח לסליק. אבל לא הצליחו למצוא אותו ואז שמענו רפיקות בדופן התא בו היה מיכל המים ושירה בידיד "חברה וו ביסטור" חברה איפה אתם. הסבנו להם איפה מקום הפתח, פתחנו מלמטה. אחרי שסימנו לו שאין זרים - יצאנו אחד-אחד והצטרפנו לניקוי הספינה. אני טיטאתי את הסיפון ליד המדרגות, אז דודקה נמרי צעק לי מהמזח - קח את שק הזבל והורד לטרקטור. הורדתי שק אחד ועוד אחד, נסעתי עם דודקה עם הטרקטור והזבל, ליד שער הנמל ירדנו, דודקה שהיה מוכר בנמל והשוטר בשער היה מאנשי שלומנו. דודקה אמר לי: לך ישר, נמשיך לדבר אל תביט לצדדים וכך יצאתי מהנמל. דבר ראשון דודקה הכניס אותי להתגלח ולהסתפר במספרה. הלכתי עם דודקה למשרד של "סולל בונה" של המוסד לעליה ב', שם פגשתי את גרישה שיינקמן, במקום סידרו לי תעודת זהות מנדטורית, גרישה לקח אותי באוטו שלו למלון שם חיכתה לי רות, אחרי חיכתה לי שנתיים וחצי. הפגישה היתה מרגשת. אחרי כשעה נסעתי עם רות למשרד חזרה, שם ציידו אותי בכסף ויחד נסענו הביתה לכפר גלעדי. רות שהיתה אשתי ואם שני ילדיו, נמרוד ורחלי נפטרה בשנה 1968 מסרטן, אחרי מאבק קשה ואמיץ מצידה.

על גג חדר הפיקוד הוסיפו ובנו עוד חדר בו גרנו צפוף: אליעזר, שלום דוליציקי ואני.

בשליטה על חלוקת האוכל וניהול העניינים עזרו לי 2 אנשים, יצחק הגיינג' שעבד איתי וגר איתי בברו עם שושנה חברתו, שגיליתי אותם בספינה. את יצחק מיניתי לאחראי על מחסן המזון. ועד נבחר מבין המעפילים ששימש ראש ומייצג את כל קבוצות המעפילים על הספינה. בגלל התנאים ובעיקר אבקת החלב והאוכל סבלו התינוקות משילשולים ועוד כל מיני בישין. למזלנו הרופא שהיה איתנו הצטייד מראש בתרופות. בטיפולו המסור ושל האחות התגברנו על בעיות הבריאות שצצו. ככל שהתקרבו לחופי הארץ הלכו ותכפו דרישות הבריטים, שקראו לנו ברמקולים לחזור לאיטליה.

מתחת לחדר המחסן שבחרטום הספינה משני צידי טנק המים, היה סליק שצוייד במזון אליו צריכים היינו להיכנס לפני עגון הספינה בנמל חיפה. לפי ההוראות מהארץ אני כאחראי על המעפילים הייתי צריך להמשיך איתם באוניות הגירוש לקפריסין. במשך ההפלגה פגשתי על הספינה בחור ישראלי שהיה בפלמ"ח בכפר גלעדי, לשאלתי והפתעתי אמר שעבד באיטליה כשליח במחנות הפליטים שם הכיר והתחתן עם המעפילה שישבה לידו. הוא לא רצה לחכות שנה לסרטיפיקט בשבילה לכן בחר ועלה איתה ועם קבוצתה על ספינת המעפילים, והיה ברור לו שהוא ממשיך איתה לקפריסין. לשאלתי הסכים לקבל עליו את משימת הליווי במקומי עם כל המשתמע מכך.

הברקתי לארץ וקיבלתי אישור לביצוע החילופין בינינו. לפני הכניסה לנמל חיפה מסרתי לו מה עליו לעשות ועם מי להתקשר בקפריסין.

לילה ויום לפני חיפה, על מנת לחסוך בתפישת ספינה נוספת עמרנו להיפגש בלב ים עם ספינה קטנה יותר "יהודה הלוי" שבאה עם כ-150 מעפילים מצפון אפריקה. אולם הבריטים השתלטו על ספינה זו בכוח כאשר היינו בדרך למפגש וגררו ספינה זו לחיפה. למחרת יום לפני חיפה, עם אור ראשון ראינו מסביבנו צי של 6 משחתות בריטיות וחגו מעלינו 2 מטוסים. בשעה 10:00 נדרשנו לעצור. המשכנו ולא עצרנו. שתי משחתות סגרו עלינו משני הצדדים לאט-לאט עד שנגעו בספינה שלנו ומחצו אותנו קצת, כפי שאמרתי בגלל אופי המעפילים - הילדים והתינוקות קיבלנו הוראה לא להתנגד. היינו הספינה הראשונה אחרי הקרב של הבריטים עם מעפילי "יציאת אירופה". הגענו 10 ימים אחרי "יציאת אירופה". בשניות האחרונות לפני המגע שבר המכונאי את משאבת הדלק של מנוע הספינה, וחיבל במערכת, עלה והצטרף למעפילים.

הקשרים זרקו לים את מכשיר הקשר והשמידו את כל הניירת והקודים. כולנו, כולל הצוות האיטלקי התערבנו בין המעפילים. כח של הבריטים, חיילי מרינס - ברגע המגע בין משחתות לספינה שלנו, קפצו לספינה. כוח אחד השתלט על החרטום, כוח שני על הירכתיים וגשר הפיקוד של הספינה, כוח גדול יותר על מרכז הספינה. כשהבינו שהמנוע מושבת קשרו וגררו את הספינה לנמל חיפה.